

РЕФЕРЕНДУМ ЎТКАЗИШ ТАРТИБИ

¹И.Юсупов

Тошкент вилоят судининг судьяси,

²А.Хаитбоев

Чирчиқ туманлараро иқисодий судининг раиси,

³А.Пайгамов

Чирчиқ туманлараро иқисодий судининг судьяси.

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.7807773>

ARTICLE INFO

Received: 28th March 2023

Accepted: 06th April 2023

Online: 07th April 2023

KEY WORDS

Референдум, конституция, фуқаро, келиб чиқиши, ижтимоий ва мулкӣ мавқеи, ирқий ва миллий мансублиги, маълумоти, тили, динга муносабати, бюллетен, овоз бериш, суд ҳукми.

ABSTRACT

Янгиланган Конституция жамиятимиз ҳаётининг барча йўналишларини комплекс тартибга солиш ҳамда мамлакатимизни демократик ривожлантириш йўлида энг муҳим ҳуқуқий пойдевор бўлиб хизмат қилади.

2023 йил 10 март куни Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг навбатдаги мажлиси ўз ишини давом эттирди. Йиғилишда “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий қонуни лойиҳаси бўйича референдум ўтказиш тўғрисидаги масала атрофлича кўриб чиқилди. Сессияда қабул қилинган Конституциявий қонунни ишлаб чиқишда фаол иштирок этган ва энг долзарб таклифларни илгари сурган фуқароларнинг иштироқи. Эслатиб ўтамиз, кеча бўлиб ўтган йиғилишда қонун лойиҳасини атрофлича кўриб чиқиш жараёнида депутатлар томонидан ҳужжатни янада такомиллаштириш юзасидан қатор таклиф ва мулоҳазалар билдирилган эди. Масъул қўмиталар ҳар бир таклифни синчиклаб таҳлил қилиб, уларнинг аксариятини лойиҳа матнида акс эттирди.

Йиғилишда Конституциявий қонун лойиҳасининг ўтиш даври қоидалари модда-модда муҳокама қилинди. Ушбу қоидалар Конституцияга киритилган ўзгартиш ва қўшимчаларнинг кучга кириши шартлари ва тартибини батафсил белгилаб беради. Йиғилишда билдирилган таклифлар асосида Конституциявий қонун лойиҳаси нормалари такомиллаштирилиб, якунига етказилгани таъкидланди. Бу жараёнда фаол иштирок этган Конституциявий комиссия аъзолари ва депутатларга миннатдорчилик билдирилди. Йиғилишда сўзга чиққанлар фуқароларимизнинг фикр-мулоҳазалари ва қўллаб-қувватлаши асосида конституциявий ислохотлар референдум йўли билан амалга оширилишини алоҳида таъкидлаб, бу том маънода халқимиз иродасининг ифодаси – ҳақиқий халқ Конституцияси қабул қилинишини таъкидладилар.

Шунингдек, депутатлар Конституциявий қонун лойиҳаси бўйича референдум ўтказиш санасини 2023 йил 30 апрелга белгилаш ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг навбатдаги мажлисини ўтказиш тўғрисидаги қарори юзасидан Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг хулосасини олиш масаласини ҳам қўллаб-қувватладилар. референдум.

Янгиланган Конституция ижтимоий, демократик-ҳуқуқий ва чинакам халқ давлатчилиги асосларини яратиш, аҳоли фаровонлигини ошириш, ҳуқуқ ва манфаатларини янада мустаҳкамлаш, инсон шаъни ва қадр-қимматини юксалтиришда муҳим омил бўлиши таъкидланди. ҳаётнинг барча соҳаларини либераллаштириш, шунингдек, Янги Ўзбекистон тараққиётида янги даврни очади. Йиғилиш якунлари бўйича депутатлар “Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Конституциявий қонуни лойиҳаси бўйича Ўзбекистон Республикасининг референдумини ўтказиш тўғрисида”ги қарорни қабул қилдилар. Қонунчилик палатаси мажлисида Конституциявий қонунни ишлаб чиқиш жараёнида энг долзарб ва аҳамиятли таклифларни билдирган фуқароларга миннатдорлик билдирилди.

Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг 9 март куни бўлиб ўтган мажлисида ҳисоблайди янги таҳрирдаги Ўзбекистон Конституциясини қабул қилиш бўйича референдум ўтказиш тўғрисидаги қарор лойиҳаси. Агар илгари қонун лойиҳасининг номи Конституцияга ўзгартиришлар киритиш ҳақида бўлса, энди янги Конституция ҳақида.

Коррупцияга қарши курашиш ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитаси раиси (қонун лойиҳасини ишлаб чиқишга масъул бўлган икки қўмитадан бири) депутат Жаҳонгир Широқовнинг айтишича, Конституциядаги моддалар сони амалдаги 128 тадан 155 тага қўлаймоқда, нормалар – 275 дан 434 гача.

Унинг айтишича, асосий қонун матни “халқимизнинг таклифлари асосида” 65 фоизга янгиламоқда, шу боис ҳужжат номини “Конституцияга ўзгартиш ва қўшимчалар”дан “Конституцияга ўзгартириш ва қўшимчалар” деб ўзгартириш таклиф қилинмоқда. Конституция янги таҳрирда”.

Депутат бир қатор таклиф этилаётган ўзгартиришларни санаб ўтди. Хусусан, Конституцияда “давлат – жамият – шахс” тамойилини “шахс – жамият – давлат”, яъни “инсон манфаатларини ҳамма нарсадан устун қўйиш” тамойилига ўзгартириш назарда тутилган.

Ўзбекистон ижтимоий давлат деб эълон қилинди. Давлатнинг ижтимоий мажбуриятлари нормалари қарийб 3 баробар оширилди. Хусусан, ижтимоий эҳтиёжманд тоифадаги фуқаролар уй-жой билан таъминланади, энг кам ойлик иш ҳақи инсонга муносиб турмуш шароитини таъминлашни ҳисобга олган ҳолда белгиланади, фуқароларнинг кафолатланган тиббий ёрдам олиш ҳуқуқлари таъминланади ва бошқалар. .

Конституцияда ёшларнинг олий ўқув юртларида грант асосида давлат ҳисобидан таълим олиш ҳуқуқи, яъни “иқтидорли ёшларга давлат ҳисобидан олий маълумот олиш имконияти кафолатланади”. Бу олий таълим муассасаларида давлат грантлари

бўйича “доим квота ажратилади ва бу тартиб ҳеч қачон бекор қилинмайди”, деди Жаҳонгир Ширинов.

Бундан ташқари, сенаторлар сонини ҳозирги 100 нафардан 65 нафарга қисқартириш, халқ депутатлари Кенгаши раислари ва ҳокимлар ваколатларини тақсимлаш режалаштирилган.

Бугунги кунда ҳокимлар бир вақтнинг ўзида халқ депутатлари кенгашлари раислари лавозимларини эгаллаб келмоқдалар. Тошкент шаҳрида ва вилоятларда 2024 йилдан (маҳаллий Кенгашларга сайлов натижаларига кўра), туман ва шаҳарларда эса 2026 йил 1 январдан ҳокимият тақсимоти бошланади.

Айни бир шахснинг маълум бир лавозимга кетма-кет икки муддатдан ортиқ сайланиши (тайинланиши) мумкин эмаслиги тўғрисидаги “демократик норма” киритилди. Булар қўйидаги лавозимлар:

- Қонунчилик палатаси Спикери;
- Сенат раиси;
- Ўзбекистон Президенти (амалдаги Конституцияга мувофиқ);
- халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгашининг раиси;
- ҳоким;
- Олий суд раиси ва унинг ўринбосари;
- Судьялар олий кенгашининг раиси ва унинг ўринбосари;
- Марказий сайлов комиссияси раиси;
- бош прокурор.

Фуқаронинг давлат органлари билан ўзаро муносабатларидан келиб чиқадиган қонун ҳужжатларидаги ноаниқликлар фуқаро фойдасига талқин этилади.

“Масалан, солиқ қонунчилигида бир-бирига зид нормалар мавжуд. Табиийки, солиқ органи бундай номувофиқликни давлат фойдасига, фуқаро эса унинг фойдасига изоҳламоқчи. Конституцияга киритилган ушбу кафолат бундай тортишувларга чек қўяди ва номувофиқликлар давлат эмас, балки фуқаро фойдасига ҳал этилишини қатъий белгилаб беради”, — деди у.

Депутат яна бир қатор ўзгаришларни айтиб ўтди ва ўз сўзи яқунларига кўра, референдум ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилишни мақсадга мувофиқ деб билишини билдирди.

Режалаштирилган агар қонун Қонунчилик палатаси томонидан маъқулланса, у ҳолда 60 кун ичида Сенат томонидан кўриб чиқилиши шарт. Агар юқори палата 60 кун ичида қонунни маъқуллаш ёки рад этиш тўғрисида қарор қабул қилмаса, қўйи палатанинг ўзи қонунни имзолаш ва эълон қилиш учун президентга юбориши шарт.

Бир қанча депутатлар қонун лойиҳасини қўллаб-қувватлаб, қолганларини Конституциянинг янги таҳрири бўйича референдум ўтказиш ёқлаб овоз беришга чақирди. Спикернинг айтишича, яна 10 га яқин депутат (5 нафар фракция етакчисидан ташқари) ҳужжат юзасидан сўзга чиқиш истагини билдирган ва 20 дақиқалик танаффус эълон қилган.

Референдум тўғрисидаги қонунга кўра, у Олий Мажлис палаталари томонидан референдум ўтказиладиган сана эълон қилинган кундан бошлаб камида бир ярим ой ичида ўтказилиши мумкин.

References:

1. “Ўзбекистон Республикасининг Референдуми тўғрисида”ги қонун.
2. Референдум тўғрисидаги қонунчилик Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, ушбу Қонун ва бошқа қонунчилик ҳужжатларидан иборатдир.